PAMĚTI

O RODĚ

BOHDANECKÉM Z HODKOVA.

NA ZÁKLADĚ ZNÁMÝCH PRAMENŮ A VLASTNÍCH VÝZKUMŮ

SEPSAL

VINCENC EM. BOHDANECKÝ,
UČITEL.

V BENEŠOVĚ.
TISKEM FRITSCHE A MÜLLERA. — NÁKLADEM SPISOVATELOVÝM.
1886.

SLOVÚTNÉMU PÁNU

A PANU

IGNÁCI BOHDANECKÉMU,

C. K OKRESNÍMU HEJTMANOVI V BENEŠOVĚ,

KNIHU TUTO VĚNUJE

SPISOVATEL.

Jméno a původ rodu „Bohdaneckých z Hodkova".

Co jsme všecka pokolení?
Málo víc než oka mrknutí —
jedno vstává, druhé stojí
a to třetí má se k usnutí.
V. Hálek.

Nejstarší známý nám člen nadepsaného rodu, o němž historická dáta se zachovala, byl rytíř **Pertolt z Pertoltic**, milostník krále Václava I., o jehož smrti Paprocký poznamenal následující: R. 1252 dne 17. prosince v hodinu třetí, jeden z rytířstva, velmi znamenitý a muž jistě chvály hodný, kteréhož miloval král Václav I., jménem Pertolt z Pertoltic, jemuž někteří říkali „Šraňk", protože jest takového znamení užíval, jeda přes most pražský, k věži (jenž jest na konci mostu) se blížil, tu dva krkavci spolu bojující svalili kámen veliký, kterýž právě vpadl jemu na hlavu a on s koně spadl a ihned umřel. Mnozí želeli smrti jeho, i sám král Václav tak neobyčejné smrti se divil.

Kdy tento Pertolt aneb jeho předchůdce do stavu rytířského povýšen byl, nemožno bylo mi vypátrati, protože z dob předchozích po skrovnu památek písemných na nás se dochovalo; však tolik doznati musíme, že již ve 13. věku, v době, kdy šlechta česká právě počala se tvořiti, měli jsme i my muže znamenitého a slavného. Dle něho bezpochyby sídlo jeho nazváno Pertoltice a potomci jeho přijmenovali se „z Pertoltic".

Ve 14. století počali se někteří členové téhož rodu psáti „z Malešova", „z Chřenovic" a „z Hodkova", dle sídel svých. O bratřích z Malešova nejméně zpráv se nám zachovalo, toliko v archivu Drážďanském nachází se několik listů jimi pečetěných (v erbu šraňk). — Panoši z Chřenovic seděli dílem na Chřenovicích, dílem na Zručích,

užívajíce téhož původního erbu — „šraňku“. — Jméno „Hodkov“ mimoděk uvádí nám na mysl *Hodka*, dle něhož tvrz „Hodkov“ i potomci „z Hodkova“ se přejmenovali. Kdy jmenovaný Hodek sídlo své zde zvolil, není paměti, jisto jest: že on i s potomstvem užívali erbu zvaného „šraňk“. — V době pozdější počali se vladykové z Hodkova usazovati i na jiných místech, tak: Kuneš (Kunáček) z Hodkova usadil se na Otrybech, odkudž se psával i s potomky „Otrybec z Hodkova“; Heřman z Hodkova usadil se na tvrzi Bohdanči, odkudž potomci jeho psali se „z Bohdanče“ a v XV. století větev tato přijala jméno „Bohdaneckých z Hodkova“, pod kterýmž po mnohý věk květla v řadě nejpřednější šlechty domácí.

Z rodu toho r. 1319 byl Mikuláš Otrybec z Hodkova od krále Ludvíka na rytířství pasován, současně s králem Janem Lucemburským a mnoha pány českými, protože se tito vyznamenali v boji proti Rakušanům a tak statečností krále Jana a mužností Čechů Ludvík, král Římský, boj obdržel. — Později r. 1355 byl Bušek z Hodkova v „St. Petr“ od císaře Karla IV. na rytíře pasován s některými jinými pány Českými, protože se tito v Italii vyznamenali. Když totiž císař Karel IV. po své korunovaci přijel k městu Pise, dostal se do nemalého nebezpečenství s císařovou Annou, manželkou svou; neboť Písanští, chtíce ho o hrdlo připraviti, zapálili v noci radnici, kdež mu hostinec ukázali, tak že císař i císařová sotva jednak nazí z toho ohně vyvázli. Potom na druhý den zbouřili se proti němu lid obecný a srotivše se, chtěli ho s dvořany zamordovati. Ale páni Čeští a Moravští, dvořané císařovi statečně bránice pána svého i sebe s pomocí boží nad Vlachy zvítězili a mnoho jich pobivše, původce té zrady zjímali, kteréž druhý den císař tu na náměstí Písanském postínati dal. A hnuv se odtud, jel do města Sancta Petra a tam statečné dvořany své, kteříž života jeho obhájili, na rytířství pasoval i bohatě obdaroval. — Za času krále Jiřího uvádí se mladší větev rodu Bohdaneckých z Hodkova, jejíž údové dle praotce svého Bohuchvala Mařana Bohdaneckého nazývali se „Mařanové Bohdanečtí z Hodkova“. Témuž Bohuchvalovi Mařanovi Bohdaneckému z Hodkova obnoven byl od krále Jiřího rodinný znak jeho „šraňk“. R. 1639 dne 30. listopadu obnovil císař Ferdinand III. majestátem vydaným na základě předložených listů a pamětí Jiřímu Mařanovi Bohdaneckému z Hodkova starožitný jeho stav vladycký a rozmnožil přirozený jeho erb „šraňk.“ — R. 1594 byl Jiří Bohdanecký (usedlý

V PERTOLTICÍCH. 18 24/4 86.

měšťan v Hradci Králové n. L.) do stavu rytířského povýšen a psal se odtud i s potomky svými „z Polehrad“ ; a posléze r. 1678 dne 14. března byl Jan Mikuláš Bohdanecký z Hodkova do stavu rytířského znova vyzdvižen.

Společný erb „šraňk“.

Všichni tito údové a jich potomci, jsouce jednoho původu, užívali společného erbu, zvaného „šraňk“. O významu slova šraňk cituji následující z díla slavného státníka a proslulého vlastence Moravského Ctibora Tovačovského z Cimburka, kde praví o slavnostním přenášení kvaternů desk zemských z kostela sv. Víta (kdež byly ve zvláštních truhlách chovány) do síně zasedací soudu zemského (což dělo se pravidelně čtyrykrát do roka):

„. . . A tu když budú přivezeny, má pan hejtman i páni i všickni zemané protiv nim vyjíti až ke dveřím před kostel. A tu s voza je sejmúce menší úředníci mají je nésti před panem hejtmanem a p. komorníkem a pány až do šrankuov . . . a tu na stuol k tomu připravený mají býti postaveny. A okolo šrankuov státi mají páni a zemané a p. komorník s sudím a písařem zemským, pana hejtmana toliko v šrancích majíce, mají opět přede všemi pečeti ohledati a jsúli celé okázati; a potom odvarujíc pečeti každý úředník svým klíčem svuoj zámek otevra, dsky vyníti mají a okázati.“

Jiný význam měl šraňk při turnajích, které odbývaly se v místnostech šraňky ohražených. — V případě našem souditi musíme, že první, který do erbu ozdobu „šraňk“ přijal, učinil tak proto, aby ozdoba ta ihned připomínala na vlastní jmeno jeho, „Šraňk čili Šrámek.“

Dle zachovalých stavitelských památek a pečetí vidí se znak ten následovně: Uprostřed štítu různě obmezeného: šraňk o sedmi špicích, vodorovně položený, jehož svislá osa silnější (osmihranná) přesahuje obě břevna vodorovná nahoru více, dolu méně. Jednotlivé špice (čtyrhranné) souměrně po obou stranách osy po třech umístěny jsou, končí pod dolením břevnem tupě, nad hořením špicí. Nejhořejší konec osy spojen je s oběma konci šraňku břevny příčnými; dolení konec osy končí se hrotem ostrým. Přes hoření okraj štítu přesahuje helma okřídlená, mezi jejímaž křídloma z helmy vyrůstá opět ozdoba ve štítů naznačená Celku tomu podloženy jsou bohaté a těžké ornamenty na obě strany stejně rozvinuté.

Jak zachoval se nám znak ten ve sbírce znaků v c. k. univ. knihovně, v archivu zemském a ve Žlebích, kde znaky českých rodin barvami vyvedeny jsou, jeví se následovně: Šrank žlutý (zlatý) v poli červeném; helma obyčejné barvy ocelové s korunou zlatou; na křídlech a v ornamentech střídá se barva červená se žlutou (zlatou); nejdolejší část štítu, na kteréž šraňk ostrým hrotem svým spočívá, jest barvy zelené. Některé mladší větve jmenovaného rodu přijali do erbu vedle hlavní ozdoby šraňku na rozlišení se i ozdoby jiné.

Původní sídla.

Pertoltice, Chřenovice, Hodkov a Bohdaneč, nyní vesnice v okresu Ledečském a Otryby v okresu Uhlířsko-Janovickém jsou prvotní sídla vladyk jmenovaného rodu.

Otryby mají starý farní kostelíček zasvěcený sv. Havlu, skoro uprostřed osady vystavěný, který vzdor četným opravám zachoval ještě celkem původní svůj tvar. Bedlivé pozornosti hoden jest mistrně provedený gotický portál na severní straně lodi (nyní zazděný). Dle zachovalých zbytků želeti musíme, že nevědomost barbarsky zničila památky velmi krásné. Vnitřek kostelíčka je v poslední době velmi vkusně zařízen; zakladatelé a patronové jeho byly vladykové z Otryb, sídlivší na tvrzi, po níž na východě od kostela jen nepatrné zbytky se zachovaly. Nejstarší známý člen toho rodu připomíná se r. 1319. *Mikuláš Otrybec z Hodkova,* že byl na rytířství pasován. *Bouzlaus de Otryb* r. 1322 dne 11. listopadu jako svědek. *Rytíř Ctibor z Otryb* r. 1368 ke kostelu zdejšímu klerika Chotěbora podal. Ctiborův nepochybně syn, *panoš Petr z Otryb* daroval kostelu zdejšímu r. 1389 dva lány polí.

Jan panoš z Otryb r. 1413 dne 19. července jménem svým a bratří *Alše a Heřmana* odkázal kostelu Otrybskému půl lánu polí, aby farář živil kněze střídníka. Podací právo však provozovali vladykové z Hodkova.

Kuneš z Hodkova (který se psal *Kuneš panoš z Cihoště*) patron kostela Otrybského r. 1392 dne 29. ledna svolil, aby pleban zdejší Jan s Janem plebanem ve Mčelích o fary se změnili; a totéž 19. února 1394, když zdejší Jan s Petrovským Janem fary změnili. R. 1402 13. června ustanoven byl zde Jan, farář v Slavošově a 5. října s tímto změnil Jakub, farář v Pravoníně.

R. 1432 dne 29. března připomíná se slovútný *Heřman Otrybec z Hodkova,* že koupil od Haška z Rochova dvůr svobodný Kunikovský

V Pertolticích.

3.

V Bohdanči.

1.

V Bohdanči. 2.

v Pertolticích za 10 kop g. č. O dalších osudech kostela i místa neví se nic bližšího; v nejstarším zápisu v deskách zemských z r. 1542 kvatern 250. T 13 nalézáme Otryby již s panstvím Šternberským spojeny.

Pertoltice mají starožitný farní chrám sv. Jiří uprostřed vesnice na vyvýšeném místě, ve slohu smíšeném vystavěný. Vejdouce do předsíně chrámové, zříme po obou stranách vchodu zazděné veliké náhrobní kameny, jichž provedení velmi plastické a dosud zachovalé svědčí znakem o tom, že náleží pánům z Pertoltic. Okolo krajů nápis je však nečitelný. — Patronové kostela byli v polovici XIV. věku rytíři z Pertoltic.

Kuneš z Pertoltic připomíná se r. 1391;
Eliška, vdova po něm r. 1412, a
Záviš, pozůstalý syn,
Záviš a Diviš z Pertoltic znám r. 1416; z nichž
Diviš z Pertoltic r. 1415 stížný list ke sboru Kostnickému podepsal.

Nástupcové jich až do konce věku XV. nejsou známi. Začátkem XVI. století držel Pertoltice *Kuneš Bohdanecký z Hodkova.*

Chřenovice mají farní kostelíček sv. Václava ve slohu románském, založený as ve XIII. století, ze kteréžto doby znám jest nám vladyka *Chřen,* zakladatel (jak se za to má) hradu na příkrém břehu sázavském. Hrad rozkládal se před věky mezi Chřenovicemi a Ledčem na osamělé stráni. Zachovala se z něho okrouhlá bašta, hledící smutně do tiché sázavské úžlabiny. Tento nejznamenitější díl zříceniny jest vnitř okrouhlé, flaškovité formy a nasvědčuje tomu, že se zde nalézala pověstná lidomorna, do níž se zajatí otvorem s hořejšího patra spouštěli. Mimo této okrouhlé věže a něco zbořených zdí nespatřujeme zde ničeho z bývalého krásného hradu. Pozůstatky tyto celé krajině zvláštní historické zajímavosti dodávají. Pevný jindy hrad po čtyry století již v zříceninách jest pochovaný.

R. 1358 uvádí se *Milota a Bernart,* bratří z Chřenovic, že volili osadě Chřenovické nového faráře; za časů rozbrojů husitských seděl na hradě Chřenovickém *Milota z Chřenovic* čili z Bohdanče. R. 1539 připomíná se za svědka na listině vydané od Buriána Ledeckého z Lípy panoš *Ctibor z Chřenovic,* seděním na Zručích (Archiv městský v Ledči).

Hodkov má malý kostelíček sv. Václava, jeden v okolí z nejstarších, který dnes již četnými opravami původní své podoby pozbyl; jeví se na něm sloh románský vedle gotiky. Přijdouce k posvátnému

místu, mimoděk podiviti se musíme ohromným velikánům stromům, kteří vítajíce nás svým stínem mnohou dávnou jeví zvěst tajemným šelestěním. Objímajíce s obou stran vchod, jsou strážci dávné slávy — zlatých časů, kdy po vůkolí rozléhal se ples a lerm rytířstva českého. — Asi 150 kroků nad mlýnem t. zv. podhradským, ve sklonu východním stávala někdy tvrz rytířská, po níž dnes žádných stop, kromě příkopu okolo ní byvšího, se nezachovalo. Vladykové z Hodkova byli zakladateli kostela Bohdaneckého. V rozličných listinách dochovala se nám jména těchto:

Vchyna z Hodkova r. 1348; po něm

Arnošt z Hodkova zemřel r. 1360, zůstaviv po sobě vdovu *Elišku*.

Bušek z Hodkova r. 1355 na rytířství pasován.

Břeněk z Hodkova r. 1386.

Albrecht z Hodkova r. 1395 jako svědek na listině.

Jeník z Hodkova r. 1379 jako pán podací kostela zdejšího povolil, aby farář Hodkovský Krištof s Lošanským Petrem se o fary změnili.

Děpolt z Hodkova znám z r. 1388.

Bušek z Hodkova koupil r. 1416 dům v Praze; týž byl v přátelském styku s Mikulášem Lobkovicem, jak z jednoho listu z r. 1433 vysvítá.

Bušek z Hodkova r. 1483 prodal dědictví své v Pertolticích se vším příslušenstvím Slavatovi z Chlumu za 155 zl. rýn. (D. Z. 2 D. 29).

Jan Bušek z Hodkova r. 1493 purkhrabí na Pardubicích znám jako svědek na listinách od p. Jiříka Pardubického z Miletínka.

Kuneš z Hodkova usadil se na Otrybech.

Heřman z Hodkova usadil se na Bohdanči.

Bohdaneč.

Nejstarší historická dáta o údech vladyk z Bohdanče.

Bohdaneč, původní to sídlo rytířské rodiny Bohdaneckých z Hodkova, bývalo ještě za časů Balbínových (v XVII. století) městečkem, nyní jest ves v okresu Ledečském, kraji Čáslavském. Farní kostel Zvěstování Panny Marie, založený od vladyk Bohdaneckých asi v druhé polovici XIII. století v jednoduchém slohu gotickém vystavěný zachoval podnes svou původní podobu. R. 1350 uvádí se kostel Bohdanecký

ve známém seznamu mezi farními v dekanátu Štěpánovském. Zvláštní historické zajímavosti kostelu dodávají náhrobní kameny, dílem v podlaze zasazené (které jsou již jen z části znatelny) a některé zachovalejší ve zdi na levé straně lodi v poslední době zasazené. Patero z nich náleží rodu rytířů Bohdaneckých z Hodkova, ostatní Rabenhauptům ze Suché. Jeden z jemného bílého mramoru má nápis místy setřený, ostatní smolou vyplněné litery dávají tento smysl:

„. . . w nedieli genž slove smrtelna vmržel gesť vrozeny pan Petr Bohdaneczky z Hodkova tuto gest pochovan smilug se nad nim Pane."

Jiné čtyry menší náhrobníky (1 ve zdi, 3 v podlaze) zhotoveny jsou z pískovce; nápisy jen místem čitelné svědčí dítkám rytíře Petra Bohdaneckého z Hodkova, neboť se na jednom čte:

„. . . Letha 1532 — — po swate Barborže vmržel gest Ludwik syn vrozeného pana Petra Bohdaneckeho — —"

Že Petr Bohdanecký z Hodkova v dobré paměti u lidu žil, o tom svědčí náhrobník jeho pečlivě v lodi chrámové zasazený; naproti tomu povalen jest náhrobník Rabenhaupta venku, protože týž velmi ukrutný byl a ani v čas největší nouze nechtěl rolníkům prodávati obilí.

Tvrz Bohdanecká stávala na návrší několik tisíc kroků jižně od Bohdanče a byla v držení rodu jmenovaného do r. 1525, kdy prodána byla Kunšem Bohdaneckým z Hodkova paní Anežce z Tismic. Dle popisu z doby pozdější obsahovala tvrz nemálo pokojů, ale r. 1639 od lidu vojenského vypálena a v nic obrácena byla. Po tomto zpustošení nebylo na obnovení již pomýšleno, ježto vrchnost nyní na zámku Ledečském sídlela a tak klesala tvrz Bohdanecká současně s tisíci svých sester právě v době oné, kdy vymírali staroslavní rodové, na nich sídlivší od věků, ve vyhnanství, v chudobě, v žalářích a na bojištích, oboje druhdy pýcha a oslava vlasti — a nepovznesli se více Ze ssutin starých zdí vystavěn v čase novějším obecní špýchar.

V rozličných písemných památkách zachovala se nám jména těchto vladyk z Bohdanče:

Jan (řeč. Kropáč), Kuneš a Mikuláš, bratří z Bohdanče volili r. 1367 nového faráře ke kostelu Bohdaneckému, jejž farář Zbraslavský v duchovní správu uvedl.

Mikřík z Bohdanče znám r. 1385 (Rukopisy Palackého).

Robert, Ctibor a Jan z Bohdanče, panoši a Vacek ze Šlechtína volili r. 1390 nového faráře kostelu Bohdaneckému.

Robert z Bohdanče znám r. 1384 jako svědek v listu a smlouvě o vesnici Maličin mezi Kunešem z Čihoště a Ježkem z Chvalovic učiněně.

Robert z Bohdanče a Vacek ze Šlechtína volili r. 1405 opět nového faráře.

Ctibor z Bohdanče súčastnil se r. 1414 dne 10. srpna známé schůze některých pánů zemských v domě p. Petra Zmrzlíka ze Svojšína (aby Husovi písemného vysvědčení vydali o jeho učení).

Rytíř *Bohuslav z Bohdanče* (Bohdaneč, dvůr jeho ½ hod. od Hradce Králové, nyní ves Bohdanecké Dvory), znám z r. 1418, kdy pohnala ho Dorota z Milešovic pro věno před soud zemský. R. 1440 dne 17. března přítomen byl ze šlechty kraje Čáslavského s *Heřmanem z Bohdanče* sněmu drženém v Čáslavi. R. 1448 pomáhal p. Jiřímu z Poděbrad při dobývání Prahy.

Milota z Bohdanče seděním na Chřenovicích připomíná se r. 1413 spolu s jinými jako dědic Petra Konipasa z Konipasu na Konipase a Hořepníku. Týž *Milota z Bohdanče* spolu s *Vavřincem z Bohdanče* podepsali r. 1415 stížný list ke sboru Kostnickému. R. 1421 dne 7. června byl Milota z Bohdanče na sněmu v Čáslavi (o artikule Pražské) a r. 1428 dne 24. června byl prostředníkem mezi Pražany a p. Smiřickým stran propuštění ze zajetí vůdce jejich Cardy. Milota z Bohdanče r. 1445 pojal Kateřinu, vdovu po Janovi Řítkovi z Bezdědic a na Kokoříně za manželku; r. 1448 jako osobní přítel p. Jiřího z Poděbrad pomáhal tomuto Prahy dobývati.

Beneda z Bohdanče vyznamenal se r. 1426 dne 16. června při vítězné pro Čechy bitvě u Ústí n. L. na straně Husitů.

Z písně Husitské:

„. . . Všudy je kladou s čelnými,
v stráži, v boji udatnými,
Škopka, Zárubu, Dohalského,
Benedu Bohdaneckého. . . .“